

FRIDERICI PRÆTORI
FALCOBURGENSIS
DE HONORE
VIRTUTI OPERAM DANTI-
bus exhibendo
ORATIO.

*Ab ipso conscripta, exulta & publicitus
in illustri Gambiviorum Gymnasio frequenti audi-
torio recitata prid. Id. Decemb.*

ANNO à SALUTIFERA INCARNATIONE
τ& 1078

Magne pater tibi honor sit, sit DeCV's atq'Ve perenne.

Symb. Autoris

A PARVIS AD MAGNA.

OS(:)S

HAMBURGI,

Excudebat PAULVS LANGIVS.

ANNO CL IC XV.

Coll. diss. A
90, 49

a. XC. 49.

3 1/2

REVERENDVM DOMINI NOSTRI
JESU CHRISTI IN ECCLESIA HAMBUR-
GENSI MINISTERIVM

JOHANNES Schelhamerus
IACOBUS Fabricius   } quatuor Pa-
MARTINUS Willichius   } stores pri-
NICOLAUS Hartkopff   } marii.
MARCUS IVO, templi cathedralis
Pastor,
DAVID Vagetius,
HENRICUS Rumpius, Pastor ad D.
Iohannem,
IOHANNES Wringer, Pastor ad tem-
plum Spir. Sanct.
HENRICUS Papius, Pastor ad D. Georg.
D. Magister   WARNERIUS Degener,
HERMANNUS Lange,
NICOLAUS Stabhorst,
GEORGIUS Dedekennus,
BERNHARDUS Schröderus,
IOACHIMUS Dammichius,
IOHANNES Pensthorn,
IOHANNES Fabricius,
IACOBUS Werenberg. Pastor ad
Mar. Magdal.
HIERONTMUS Schacht,
IOACHIMUS à Windlen, Pastor ad
S. Michaël.
CHRISTIANUS Camerarius, Pastor in
Orphanotrophio.
SIGISMUNDUS Schelhamerus,
IOHANNES ADOLPHUS Fabricius Iac. F.

Tot sVnt qVI pVre resonant pIa Verba tonant Is
hoC anno haMbVrgI, sInt IbI sorte DIV.

REVERENDIS, CLARISSIMIS, DOCTIS-
SIMIS, HUMANISSIMISQ. VIRIS: TAM ANIMO-

rum candore, Virtutum decore, ingeñorum amanitatem, studiorum assi-
duitate præstantibus, quām sedula scripturarum perscrutatione, sincera mysterio-
rum explanatione, mascula veritatis propugnatione, vitaq; sanctimoniam &
integritatem excellenter insignibus & insigniter excellen-
tibus Dominis:

DN. SENIORI, PASTORIBVS, MY-
STIS ET SYMMYSTIS ECCLESIAE DEI APUD
HAMBVRGENSES UT VIGILANTISSIMIS
ita fidelissimis:

Dn. Mæcenatibus, Patronis, fautoribus promotoribusq; suis sum-
mo observantie studio æternū honorandis, colendis,
suspicendis

PROSPERITATEM.

Menses, & quod excurrit, jam quatuor abierunt, Viri Rev.
Clarissi. Doctiss. Humaniss. quando præsentem hanc DE HONORE
declamatiunculam publicè in magna & vestrum & aliorum auditio-
rum frequentia recitabam: Quo quidem ex tempore sèpè & mul-
tum amicorum nonnulli à me percontati sunt, ecquid causæ esset, quo
minus conscriptam, memoriterq; recitatam hanc meam orationem typographo im-
primendam traderem, præsertim cum videam, commilitones meos tale quid hanc
subterfugere? Quibus ego quid responderim ipsimet norunt: Etenim quotusquis-
que virorum sapientum & literatorum invenitur, qui summopere in tali, crebras-
tersas ac elegantes habendi orationes, studio versantem non allaudet? Quotusquis-
que autem, qui ex iisdem omnia ut prælo typographi illico subdantur suadeat, com-
probet, jubeat? gnarus scilicet, jam antè satis multos, singulari quodam in bibliopo-
liis prostandi cacoëthe, libros edere, exq; his nō paucos, qui forsitan utilius aliud quid-
quam agerent; ararent campum, pascerent gregem, telam texerent, maria naviga-
rent. Me miserum! quām longè ab ejusmodi scriptoribus dissensit Franciscus ille
Peirarcha, paucorum scribendi officium esse dum sensit! At verò, quis hodie sibi
illud non arrogat? quis nō usurpat? Quotidie scribunt plures, quotidie pejus,

DEDICATIO.

imò qui prodeunt ita libelli, novis nummis (de quibus jam rumor est) sunt nequiores. ô multorum scriptorum vanitatem ! ô insaniam ! & tamen mirantur si papyrus solito sit carior. En quid ago ? non me sic culpa redarguit ipsum ? ita sane esse videatur : sed ignoscite queso, permisi siquidem nolens, quod volens pratermittere non posui. Quod autem tenuis ego & nulla cum re homunculus vobis tot tantisq; viris unicam hanc orationem dicatum eam, cum antea ne quidem ut imprimetur digna mihi visa fuerit, in causa est meus ex hac urbe, in qua quinquennium jam versor, discessus, ut ita qualicunque hoc studio meum erga vos gratitudinem publicè significem (prout superiori anno eandem Amplissimo amplissime hujus civitatis Senatui per dedicationem primò habite in novo Gymnasio disputationis aperui) quod putem, imò quod sciam, vos quoque non parum vestris suffragiis eò allaborasse, ut ingenuarum artium studia mercature ad instar magis magisq; in laudatissima hac Repub. colerentur ; cui quidem rei plurimum mea studia acceptum referunt. Ea propter hoc vobis gratitudinis documentum relinque, hanc amoris tessera m pono, hanc favoris statuam erigo, hoc benevolentie symbolum consecro, hoc observantiae monumentum statuo, dico, dedico. Quod si huic meo conatu temeritatis quicquam inesse videbitur, dum munus adeo exiguum, adeo levidense tot doctissimis Viris offerre audeam, pro singulari vestra Humanitate hoc mihi clementer ut condonetis etiam atque etiam rogo ? Quod superest, benè feliciterq; Viri Reverendi valete, meq; qui jam deinceps in alma Vitebergensium Academia (Deo propitio capitis aspirante) literis humanioribus juxta & S. S. Theologie operam dare constituti, inter clientes vestros habete, ego beneficia vestra grato animo, quo ad lucis usurā in hoc immundi hujus Mundi pistrino fruar, agnoscere non desistam. Iucundum valete. Dabam Hamburgi 4. Non. April.

Anno recuperatae salutis

TV rc qVI potIs es reM Da pIe Chrlste petentL

V. V. Rev. & Dign.

Observantissimus cliens

FRIDERICUS PRÆTORIUS
Falcopolita.

ELOQUEN-

ELOQVENTIAE HUMANIORVM Q.
LITERARUM STUDIOSIS
S. P. D.

Honorino Deo summa cum reverentia nudatis capitibus faciebant Romani: Eundem simili ritu adorabant: Si quis civium peregrè abierat, uxor, absente marito, litabat: quod illi DEORUM curæ esset providere, ut advenæ hospites, dignis ab indigenis mactarentur honoribus, comiterque in regnis provinciisque, quas vel pertransibant, vel alias obibant, acceptarentur. Hinc etiā crediderim adhuc num remansisse morem, honoratori, inferioris monetæ si quis, caput ut aperiat. Verè enim dixit philosophus: In quacunque civitatum virtuti summus, secundum Deos, honos non defertur, earum status, utut nonnihil temporis latus, diu tamen stabili constantiq; lege florere nequit. Honor enim res splendida, in oculos incurrens, clarissima, bonorum externorum apex est. Idem (ut græcum habet proverbium) τὰς πίχνας ἡρέφει. Exadverso, ubi Metelli fato honores dignitatesque dividuntur, virtus paulatim jam jam ruitura flaccescat languescatq; oportet. Tantum nos de Honore. Reliqua eruditissimus politissimusq; juvenis FRIDERICUS PRÆTORIUS, cui hac de materia dicendi partes dedimus, dicet & eleganti oratione explicabit. Non ambigo, quin hunc honorem DE HONORE dicenti commilitoni daturi sitis, quotquot in iisdem optimis studiis versamini, & attenta frequentia frequentique attentione futuri sitis. P. P. Hamburgi ANNO æræ Christianæ clc loc xiv.
xi. Decembris.

M. BERNHARDVS Werenberg.

A 3

Oratio

ORATIO DE HONORE.

VIRI REVERENDI, CLARISS. PRÆSTAN-
tissimi, doctissimi, humanissimi: Dispensatores myste-
riorum DEI fidelissimi, patriæ patres amplissimi, urbis
proceres eminentissimi, cives ornatissimi; Tuque lau-
datissima eruditissimorum juvenum corona: Audito-
res quotquot adestis dilectissimi: P. Scipionem Africa-
num dicere solitum scribit Cato, nunquam se minus otiosum, quām cūm
otiosus, nec minus solum, quām cum solus esset. Hanc M. Tullius magni-
ficar̄ vocem magno & sapiente viro dignam verè pronunciavit. Vel-
lem de me idem dicere liceret, vellem de omnibus humanitatis professo-
ribus juxta & studiosis. Etsi autem imitatione tantam ingenii præstan-
tiā consequi omnes non possumus, voluntate tamen quām proximē ac-
cedimus plerique. De me ipso dicam, non arrogantiæ aut ostentationis
ergò, sed ut quid mihi honestum otium suggesserit historico, id est, veri-
tatis stylo vobis aperiam,

Ante plusculos aliquot dies, cūm recreandi animi causâ ambulati-
unculam susciperem ad vicinam huic urbi sylvulam illam querquetula-
nam, & nemo esset, quo cum de rebus vel seriis vel joco-seriis colloquiū,
ut fieri assolet, instituerem, tacitè mecum cœpi cogitare, ecquid esset, quo
otium hoc oblectarem? ita autem dum cogitabundus incedo, & mente
talia volvo, oggannit mihi, quæ mala bestia dicitur, conscientia, longè
melius temporis illius usuram adhiberi potuisse, si continuā studiis meis
operam navasset, omne mihi perire tempus, quod studiis non impendā.
Quin & hoc oggannit: scio, persuasum tibi jam dudum habes, nihil esse
hac in vita magnoperè expetendum, nisi quod cum laude & honore &
dignitate sit conjunctum, in eo autem assequendo omnes corporis cru-
ciatus, omnes molestias parvi esse ducendas: Tum verò à Socrate didi-
cisti, nullam expeditiorem pervenienti ad honorem dari viam, quām si
talis reipsa sis, qualis videri velis, si ipsam potius virtutem quām virtutis
umbram consecteris. Hæc & multa de honore alia conscientiæ insti-
tu tunc temporis mecum reputabam. En, quid dicam? Casune an fato
factum? Ut enim brevi post certior fiebam, de eadem hodierno die ma-
teria orationem ex augustissimo hoc loco habendam mihi esse, in recu-
sando

ORATIO DE HONORE.

sando morosior esse nolui , motus quidem variis rationibus, illà autem præcipuè, quòd thema hoc divino quasicalculo deputatū mihi videbatur. Sic enim neq; debui neq; potui meis ipse studiis, honestorū virorum de me iudicio, ipsi Deo, animoq; meo refragari, siquidem hic hominem semper invitat ad optima, à desidia ad laborem, ab otio ad negotium, eidemque suggerit, ne vitam silentio transfigat, veluti pecora ; suggerit , se animal esse providum, sagax, multiplex, acutū, memor, plenum rationis & consilii, quod delegato sibi munere fungi rectè & perfungi, Spartamq; suam probè ornare debeat ; suggerit denique, se in hoc immundi hujus Mundi agonisterio pugillatorem quasi esse constitutum, qui citra ullam temporis intercapedinem cum adversario digladiari necesse habeat. quid? pugillatorem? imò militem se esse suggerit , qui strenuè sub imperatoris vexillo dimicare non levi sacramento sit obligatus. Diversi quippe ipsi sunt hostes, internus, externus; uterque potens & ad incurssiones promptus, paratus, facilis, utrumque metuat oportet, cum utroq; plus quam civilia bella gerat, utrumque, si vir fortis audire velit, magna vi & animi & corporis vincat necesse est. Et ô terq; quaterque beatum illum militem, qui de utroque hoc hoste triumphum egit, qui ab utroque non insignia saltem victoriæ, sed ipsam victoriam reportavit! Interno cum hoste semper, semper, nobis res est, quod mihi non ignorasse videtur Coryphæus ille & aureus philosophorū ocellus Plato, quando hominem admirabile quoddam monstrum, ex distinctorum utopte animalium portionibus coagmentatum finxit, quorum quidem naturam & indolem, alibi atque alibi multos quotidie exferere videoas, hujus in nimia vindictæ cupiditate, in nimia iracundia, illius in non coercenda libidine, in illicita voluptate, alias atque alias in alio atque alio affectuum genere. Hinc aliquis ex patribus pulchrammodum monet ; legibus rationis ordinandam esse totam motuum & interiorum & exteriorum familiam : si consurgat, inquit leonina rabies, pumiatur per patientiam ; si petulantia hirci, per abstinentiam, si ferocitas apri, per mansuetudinem, si superbìa unicornis, per humilitatem. Quamobrem si id agamus sedulò, ne fera, quæ in nobis delitescit, pars, humanâ superior evadat, sed ut divinitus nobis communicata portio mansuetam reddat eam, quæ cum beluis & quadrupedibus nobis est eadem, illa demum vera hominis gloria, ille dignus homine honos, illa elogio digna victoria, digna triumpho, digna, quæ literarum monumentis prodita, in seræ posteritatis exemplar hinc inde in bibliothecis habeatur, reservetur, custodiatur. Ite nunc Reges, ite

nunc

ORATIO DE HONORE.

nunc vos Monarchæ, vos tyranni, vos principes, & vos quotquot unquam ab omnib. retrò seculis vitam egistis dynastæ, ite nunc Turcæ, qui de tot hostib. triumphasti, tot victorias reportasti, tot spoliis superbisti, qui Asia, qui Africæ, qui Europæ maximam partem subegisti, qui terras extra sidera jacentes vestro addere imperio sategisti, ite nunc omnes, & de prospero rerum successu vobis placete. At à nostro hoc victore immane vos victores quantum discrepatis! Vos alios coercuisti, non vos, alios ad meliorem frugem perduxisti, non vos, alios virtuti operam dare docuisti, non vos, alios vicisti, non vos. Hic semetipsum coercet, non alium, semetipsum frugi esse vult, non alium, semetipsum virtute ornatum cupit, non alium, semetipsum vincit, non alium. Simpliciter sine fucō, sine fallaciis, quod sentio, auditores optimi, dicam: Aut certissimū est quod jam subjiciam verbum, aut ego certissimè fallor: Nulla gloriosest vitoria quam quā homo seipsum vincit. Quā autem præcipitur, ut homo seipsum vincat, hoc præcipitur, ut ratio coercet temeritatem, ut rationi obedient appetitus, ut rationem neque præcurrant, neque deserant cupiditates, ut omni prorsus perturbatione animi careant. Quocirca vincere animos iramque tuam qui cætera vincis.

Verūm enimverò, interno huic hosti confinis est oppidò externus, hostis atrox, audax, subdolus, varius, tantis stipatus copiis, ut Albidos nostri arenulas numero ipsum æquare arbitris. De te relatum est Pyrrhe, quod hostes tuos Romanos Lernææ illi hydræ assimilaveris, cui uno capite resecto aliud dereum pellulare incipiat. At mi Pyrrhe, fortassis ego longè verius id ipsum nostris de hostibus affirmaverim. Pacem n. cogitamus? Ecce funestū aliquod bellum. inducias? Ecce novā turbam & rixam. Ab unius diei, unius hebdomadæ, unius mensis anniq; pravis pravorū hominū exemplis invictos nos præstitimus? sequentes ecce novum omnis generis, omnis gentis, omnis nationis conscribunt agmen, & tale agmen, quod vel solo aspectu paveas, reformides, exhorrescas; tale, quod jam fortitudinem, jam temperantiam, nunc mansuetudinem, nunc candorem, modò has illas in harenam virtutes provocet. Et valde errat, qui tergiversationi locū hīc esse putat, valde qui excusationi; nihil hīc prodest post principia latere, nihil in antra sese abdere, nihil prætendere ætatis infirmitatē, nihil militiæ tyrociniū. optando quoq; aut animalibus votis quicquam velle efficere nihil est, aut si quid est, stultum est: pugnā opus miles, pugnā & mascula pugnā, uti vel vincas, vel tantū nō inultus succumbas. Nam sana quidem ratio vitam diligere, mortem verò non

ORATIO DE HONORE.

non timere præcipit. Ne autem desint, qui fortes, qui strenuos, qui invictos dictis sese hostibus opponant, incredibile est memoratu quantum calcari suo gloria possit & honor.

Quare ne diutius suspensa expectatio vestra teneatur, quid huc accesserim & quid mea sibi velit oratio cognoscite. In hoc cathedrā hanc ascendi, ut de honore aliquid dicam. Dicam autem de illo honore, qui bonum est publicum, virtuti operam dantibus exhibendum. Quod dum facio, obnixè, amanter, & officiosè à vobis peto, ut quā frequentiā convenistis, eādem me benevolentia audiatis, & si quid minus subtiliter minusq; ornatè dictū actumve visum vobis fuerit, suspenso judicio examinetis, examinatum corrigatis, correctū condonetis, siquidem in dicendo quā parum vel usu vel ingenio possim locuples ipse mihi sum testis, & ea in tenuitate me versari sentio, quæ vestræ expectationi minimè satis faciat, gnarus, nihil nisi exultum ingenio, nihil nisi elaboratum industriā tam exquisiti judicii viris, tam excellentibus ingeniis à natura præditis adolescentibus posse probari. Deinde verecundia etiam nonnulla juvenilem hunc animū subit: Tum splendor, dignitas & auctoritas amplissimi hujus cōfessus in oculos sese infundit, ut licet quæ dicenda mihi sunt meditata habeā, vix tamen fiducia exprimendi adsit, quorū tamen nihil officere optimo conatui vestræ æquanimitas sinat, quin expendatis potius, quid res postulet, quām quid à me pro rei dignitate præstari queat. Insigni virtutis vestræ famā id mihi ut persuadeam inducor. Tu omnipotens, sancte & æterne Jehovah, cui omnis debetur honos, da quæsò, ut quæ de honore dicenda mihi sunt, faustè, feliciter, prosperè, pertexam, finiam, absolvam.

Non diu, Auditores præstantissimi, vos detinebo, nec ambitiosam addam muneri meo pompam, sed ad ea statim deveniam, ad quæ constituti orationis cancelli me perducunt. Quemadmodum itaque corpus positum ad lumen semper videmus comitari umbram, ita abesse non potest, quin animum virtute præditum honor comitetur. Quamobrem postica digni mihi videntur sannâ illi homunciones, qui quoties paullè honoratiorem oculis suis emissitiis usurpant, ex imo pectore suspiria edunt, concussoq; capite indignantur, se tanto honore non affici, sibi vicatim omnes non assurgere, sibi capita omnes non denudare. Pudet ferè, publica in concione eruditorum insolente: Φιλαυτίας voces, toties & ad nauseam usque auditas repetere: Nos si eo loco essemus, tum demum beatam, felicem, vereq; magnā se Re pub. prædicare posset, cœlo ejus famā

B

æqua-

ORATIO DE HONORE.

Exquaremus. Et sanè, si res ad justā (inquiunt nasutuli) examinaretur bi-
lancem, majori hoc vel illo, nedū pari, digni essemus honore. Quid est de-
quo concedere alteri debeamus, nobis totidē capita, totidem nobissen-
sus: quicquid sive externorum sive internorū bonorum benigna parens
natura homini indulgere voluit, nobis item est, in nullo eam experti su-
mus nō vercam; sola fortunæ iniquitas virtute paribus honores impares
distribuit. Ita scilicet cœcus amor sui & invidiæ æstus secum commenta-
tur. At mi homo, quisquis es, nec virtutū nec vitiorum suorum ullus un-
quam mortalium satis æquus extitit ipse arbiter. Verum n. semper fuit,
verum est, verumq; manebit: Manticæ quod in tergo est, non videmus.
Sis g. tua sorte contentus, relinquens alteri sine invidia, sine murmure,
sine indignatione, suam existimationem, suam dignitatem, suum hono-
rem. Quod sis esse velis, inquit poëta, nihilque malis.

Ut autem ejus, de quo nobis conferendū, naturā penitus introspi-
cere possimus, à cognatis idipsum distingui operæ pretium erit. Cum n.
ubi virtus præit, comites ipsius longā serie videoas subsequentes; non de-
serat virtutem laus, non relinquat virtutē gloria, non negligat virtutem
fama: virtuti adhæreat encomiū, virtuti adstet dilectio, virtuti se adjun-
gat reverentia: Cum virtute sit existimatio, cum virtute sit dignitas, cū
virtute sit applausus, & nihil ferè homo appetat, quod non idem ē vesti-
gio quasi virtutē comitetur, fit, ut hæc & similia pro uno eodemq; cum di-
versissima sint habeantur. Quo quidem in loco non possum satis quorun-
dam in adhibendis vocabulis inconsultā demirari negligentiam, qui ni-
hil vel parum pensi habentes, quonā rem oblatā symbolo afficiant, quic-
quid in buccam venit, effutiunt. Licet nescius haut sim, in rebus nō usq;
adeo magni momenti non debere nos præter æquū curiosos esse, hæcne
an illa vocula adhibeatur. At dii boni! quantæ confusiones dentur in re-
bus d'inde gravioribus, quantæ oriantur rixæ, quantæ existant altercati-
ones, ob non legitimè usurpatum aliquod vocabulum, de omnī seculo-
rum exemplis nimis, prōh dolor, est compertum; nec opus est, ut anti-
quissima patrū explicemus monumenta, & quomodo incauta loquendi
formula vel temerarius vocabulorū usus sectas in philosophia, in Theo-
logia hæreses pepererit declaremus, nostra ætas uberrimam exemplorū
segetem suppeditat, quā metere hoc loco possem, nisi & temporis & ve-
strūm, Auditores benevoli, ratio mihi esset habenda, Quid igitur? omnes
nē illos, qui promiscuè vocibus hisce utuntur, censoriā virgā notabimus?
Absit. Videamus n. illos ipsos qui naviter undenam verba deducta sint,

exqui-

ORATIO DE HONORE.

exquirunt, quiq; unamquamlibet rem suo afficere symbolo, suo appellare nomine, & cum rebus quasi nata vocabula usurpare consueverunt, interdum hæc confundere. In distinctione autem illorum notatu dignū, quædam bona sui, quædam alterius, quædā sui & alterius gratiā simul expeti. Primi generis est summū bonum, ad quod omnes hominis actiones tanquam ad scopū collineant. Verissimum n. vetus illud veterum philosophorū est verbum, omnia fieri propter finem aliquem. quemadmodum & hoc: Unius rei finem esse unum. Quod tamē haut ita velim intelligi, ac si una res variis modis prodesse; Ex una, quod ajunt, fidelia duo dealbati parietes nequeant. sed ita, nt uni tantū fini ultimo, summo, præstantissimo res quælibet naturali ordinatione destinata sit, ad quem cæteræ, quæcunque ex ea resultare possint utilitates, unicè referantur.

Cùm itaque summū bonum hominem perfectissimum omnibusq; numeris absolutū efficiat, adeoq; postremus ipsius sit finis, honorē illi competere dicimus. Quid autem? Nonne omnia creata ad unicam & solam unici & solius Dei gloriam reducuntur? Omnino. reducuntur. at illis tamen sua quoq; perfectionis attributa est portio. Quemadmodū n. tota hæc tenuitatis meæ structura ad præsens hoc perficiendū negotium concurrit, alio tamen munere fungitur os, alio oculi, alio aures, alio manus, alio pedes, alio deniq; ipsa mens, nec suo quodq; membrum fine frustatur, licet aliis sit totius: Ita quanquā omnia hominis totiusq; hujus pulcherrimi naturæ theatri opera ad concelebrandū opificem Deum accommodata sint, quid quantumq; tamen huic rei singula cōferant est advertendum. Quoniam autem summum bonum aliud divinū est, aliud humānum, honorē quoq; aliud divinum aliud humanū esse nemo inficias ibit.

Cui divinum in summa excellentia bonum, vel qui ipse summum bonum est, is divinos sibi vendicat honores, eum adoramus, ei tam cordis quām corporis genua flectimus, divinosq; cultus omnes meritò exhibemus. Hic honor Deo illi Trino & Uni, alias nemini creaturarum convenit, neminiq; exhibendus est, nisi soli Deo, quem ante omnia nosse oportet & cognitum piè puriterq; venerari. Qua quidem de re facē nobis præferunt sacræ literæ: Quanquam in profanis etiā sparsæ & micantes quædam scintillulæ reperiantur, quæ de entiū illo Ente optimè nos monent. Ecquid n. magis pium magisq; Christianum ab homine non Christiano dici potuit, quām hoc? Et profectò Deus, qui quæ nos gerimus, auditq; & videt! sanè quocunq; oculos animumq; convertas, mortalia, immortalia, sublimia, terrena, animata, inanimata, clamant clare & testantur, quid-

ORATIO DE HONORE.

quiddam super nos esse, quod hæc tam mira, tam magna, tam multa, creārit fecerit & creata facta etiam nunc dirigat & conservet, præsentemq; refert quælibet herba Deum; cui nihil clausum, qui interest animis nostris, & cogitationibus medius intervenit. Nec mirum: Nam non secura quies illum similisq; sopori detinet: Non dormitat neq; dormit, sed ille est qui viget, qui sentit, qui meminit, qui regit & moderatur, qui cœlorū perennes orbes, qui siderum inæquales cursus, qui elementorum alternas vices, qui omnes res superas, inferas, temperat, gubernat. Nec plura ad-dam, siquidem Cyprianum insusurrantem audio: de Deo etiam vera dicere periculosum esse: & Augustinum: Deum melius sciri nesciendo. Id quod observare mihi debebant hodierni quidam sapientuli, qui circa arcanam divinorum mysteriorum lasciviunt flamمام, perinde ut papi-liones & minuta, nescio quæ, animalcula, vesperi lucernæ circumvolitant lumen, donec amburuntur: pietatem debitamq; Deo cum honore reverentiā omnem profus exiunt; petulcaq; illorū mens, scabie quadā litigandi infecta eō etiam impietatis prolabitur, ut θεὸν ὀδαμῆ ὀδαμῶς ἄσκον, ἄλλως οἱ ἐντε διηγότα τον suæ malitiæ causam prætendere non vereantur. Hoc in freto natant, his Oceani fluctib. sese credunt, & quid mirare si abripiantur? Nos autem, qui aliter sumus instituti, habebimus dignum Deo honorem, scientes quod in nobis omnis quidem motus sit autor, sed non nisi boni fautor. Ad virtutem enim accingimur? ipso sciente, & juvante fit. ad vitium? sciente ipso & sinente nec ejus hīc aliqua culpa. Quid omnes mortales acturi essemus vidit ipse ab æterno, sed vidit, non coëgit, scivit, non sanxit, prædixit, non præscripsit. Ecquid igitur titubant hīc nostri Curiones? quid cespitant scioli? ô misellos qui errant in tali loco, qui est in tanta luce! sed quid agant viderint ipsi, non ego per præceps & acuta cacumina vadam. Verto proram & removeo me ab hac Scylla, quæ multorum ingenia absorpsit:

Hic mihi sunt Syrtes, hic acroceramnia vito,

Hic vomit epotas dira Charybdis aquas.

Redeo illuc unde digressus sum. Proximi itaq; à Deo honores debentur illis qui proximè ad Deum accedunt; quales sunt intelligentiæ sive beatitudinii: quales item omnes sancti homines, vel cum Deo jam triumphantes vel adhuc in terris in valle lacrymarum inter varias ærumnas militantes, qui precario de divino hoc bono participant, sed ad signatam metam, quam si attinquant, nihil requirunt amplius, quam indipisci licet, transire nequaquam. Sanctos Dei angelos majori afficere honore non possumus,

quam

ORATIO DE HONORE.

quam si honestā , si piam , si probam vitam agamus, si in bonis moribus, in Christiano dignis virtutibus nos exerceamus, si superbiam vitemus, avaritiam fugiamus, libidini resistamus ; invidiam, similitates, rixas, non admittamus, non foveamus, non amemus ; ab ira, à discordia, nō vincamur, non superemur. Sed de purissimis hisce spiritibus copiosā non ita pridem oratione ex hoc ipso loco differere audivisti, ut necesse non putem pluribus hīcde iisdem agi.

Sanctos homines quod concernit , qui de superatis tot adversitatibus *εν θλογίᾳ Θεοῦ* jam triumphant, honorandi illi ita sunt, sicut Deus ipsos honorandos esse prescrispsit & sicut ipsi honorari volunt. In primis autem apologia confessionis Augustanæ triplicem sanctorum honorem probat, nimirum ut Deo pro ipsis gratias agamus, ut nostram ex ipsorum doctrina & confessione, cruce & afflictione, constantia & liberatione fidem, patientiam consolationem & spem confirmemus: Deniq; ut omnes illorum virtutes pro sua quisque vocatione imitemur. Hic est verus Sanctorum honor, hæc vera veneratio. Nam illi cultus, qui soli Deo debentur, nullis nec angelis, nec Sanctis tribui debent, cùm de eo neque mandatum neq; promissionem ullam à Deo habeamus.

Sanctos in hac vita adhuc militantes duplii honore dignos scriptura estimat, maximè illos qui laborat in verbo & doctrina. Quare summo in pretio & hos & omnes pios per charitatē propter opus illorū habeamus.

Cæterū si cui humanum bonum isq; nobis superior, colimus ipsum & observamus: Cujus quidem generis sunt parentes, quib. obtemperare debemus in omnibus quæ pia, quæ justa, quæ honesta sunt: in periculis item & necessitatibus adesse. quemadmodum de filia legimus, quæ matrem in custodia emori damnatam, lactis sui subsidio servavit, donec tam admirabilis spectaculi novitas veniam damnatæ mulierculæ impetravit. O venerandam, o stupendam, o nunquam satis commendabilem fœminæ pietatem, quæ in carcere servandæ genitricis ergo novā adinvenit rationē! Quid n. auditores, tam inusitatum, quid tam inauditum, quām matrem uberibus natæ alitam esse? Putaverim ego contra rerum naturam esse factum, nisi diligere parentes prima naturæ lex esset, & nisi omnē omnium hominum captum quædam naturæ opera excederent. Quid dicam? Hærebant ac stupebant oculi isti, cum pictam hujus facti imaginem in coram aliquando contemplarentur, id quod etiam nunc animo evenit, dum orationis hac picturâ idem recordor. De aliorum consimili pietate non est jam dicendi locus, quo circa contractioribus utar yelis.

ORATIO DE HONORE.

sunt versus Virgiliani Aeneæ: *Eja age chare pater cervici imponere nostra,
Ipse subibo humeris nec me labor iste gravabit,
Quo res cunq; cadent, unum & commune periculum
Vna salus ambobus erit.*

Fidelibus autem præceptoribus eandem cum parentib. debet observantiam existimo, imò interdum majorem: per parentes siquidem vitam habemus, per fideles verò præceptores modum benè feliciterq; vitam instituendi. Dehinc Magistratum quoq; uti administrum, legatū vicariumq; Dei meritò suspicimus, ipsiusq; edictis, quantumquidē religiosissime. Deorum aræ permittunt, obtemperamus; officio autem ejus se ingerere inopia est πλυπειαγμοσώη. Nihil enim salutariter agi potest, ubi qui parere debebant, imperare volunt. Ideo solus ad id constitutus Magistratus, ut bonas leges figat, decreta tyrannica refigat, ut maria, ut terras, ut pacem, ut bella moderetur. Quid judicatis subditi? An præter honorem nihil hīc esse arbitramini? At ego opinor summum laborē. Deum n. immortalem! quantē molis est, immensam aliquam multitudinem, inquietā, discordem, turbidam, furentē tot capitum beluam redigere sub obedientiæ aliquod jugum! Scilicet onus est, non honos, & majus quidem onus, quam ὄνοι τεῖς λύεσσι intelligent, majus quam inscitia cum stultitia existimet. Non faciam catalogum omnium molestiarum boni Magistratus, neministationem negligat oportet. Ad virtutem enim præit? sequimur. Ad vitia? inclinamus ad eadem? benè feliciterq; agit? floremus. improsperè? labimur aut ruimns cum illo. Et tantum quidem de parentibus, præceptoribus & Magistratib. quoad præsens institutum, dixisse sufficiat. Mitto alios si qui nobis superiores, verbo, quid illis debeat, dico, colendi sunt & observādi.

De homine a. nobis pari, si summo hoc bono ornatus fuerit, præclarè sentimus, dona ipsius nō imminuimus aut extenuamus, de loco & eminentia nostra solliciti non sumus, sed' polita quadam eum civitate nobis præferimus, variisq; amicitiæ officiis devincimus. At verò, si quis talis nobis minor, num illum ob id despicimus? Nequaquam. Tantum n. abest ut hoc faciamus, ut etiam maximè amemus, & pro virili elevare eum admittamus, quippe in quem virtutis semina divinitus sparsa videmus.

Hinc jam ad secundi generis bona devehimur, quæ propter aliud in precio habentur, suntq; rerum agendarum nervi divitiæ, quæ ut maleficiatis hominib. vitiorum sunt instrumenta, ita melioris notæ valida sunt virtutum adjumenta & adminicula. Nam haut facile emergunt, quorum virtutibus obstat res angusta domi. Quod venusto & apposito emblema-
te pin-

ORATIO DE HONORE.

te pinxit Alciatus, nempe centesimo vigesimo. cui non minus elegans distichon adjecit : *Ingenio poteram superas volitare per arces*
Me nisi paupertas invida deprimerebat.

Hujusmodi igitur bonorum possessionem laudamus, usum encomio afficimus, scientes non in divitiis crimen haberi, sed in iis qui uti nesciant. Quo pacto & Socrates dixit : Divitias scientibus, quomodo iis utendum sit, commodas esse : improbis vero & imperitis malas. Scitè hoc dictum ô Socrates, & quis plena tibi cera non subscriberet. Etenim veluti humana hæc lingua res pariter est & optima & pessima; optima quidem si ita utar, pessima, si ita. Sic opes optimæ sunt, si recte iis utaris ; pessimæ, si secus ; Id quod multis & evidentib. testatum facerem exemplis, nisi eos essem natus auditores, qui vel leviter delibata exquisitissimâ persequi cogitatione valeant. Quod si autem de divitiis dicendum mihi aliquid esset, hoc dicerem, ut, qui illas possidet, nō superbiat, qui nō possidet, indecenter non ambiat, qui possidet ut teneat, qui non possidet, ut habeat oret, & quidem cum Hieropsalte : Mendicitatem & divitias ne dederis mihi Domine, tribue tantum victui meo necessaria. Et cur ultra necessarios usus divitias expeteremus, unde meliores non reddimur ? Ut enim nō faciunt equeum meliorem aurei freni ; sic nec hominem superflua hæc & fluxa fortunæ ornamenta. Primus igitur divitarum modus est habere quod nesse est, proximus quod satis est, dives is, cui satis est quod habet.

Supersunt tertii & ultimi generis bona, quæ partim sui, partim alterius gratia amantur, suntq; habitus cùm rationis tum morum, qui nos intrinsecus recte formant, & proximæ honestarū actionum genitrices existunt, quia illis instructi nihil appetunt pœnitendū, vel si appetunt, fortiter appetitui resistunt, & rectam potius audiunt rationem, quam brutum & temerarium aliquem affectum. Ultimo huic generi laus & gloria competit, quarum quidem hæc excellentiâ quadam ab illa differt & arcissimo affinitatis vinculo conjunctam sibi habet famam, quæ tamen propriè vitâ functis debetur, quos, si bene meriti sint, Musa vetat mori. Etenim,

Occidit & Theseus & qui comitavit Oresten.

Sed tamen in laudes vivit uterque suas.

Hactenus, benignissimi auditores, cognata nostro themati in aditu vobis ostendi, nunc ipsa adyta mecum, si lubet, perambulate. At obsecro subsistite aliquantis per rem inibi spectandā breviter vobis prius delineabo : Honor, cuius proprietatem hac indagine mihi investigare allibuit, præmium est virtutis, sive rerum benè gestarum merces, tributa viro bono, &

ORATIO DE HONORE.

no,& quidem à dextro ejus arbitro prudente ut ipsius virtus refulgeat, a-
liiq; ejus exemplo ad virtutem invitentur. Illud vos commonefaciendos
esse putavi, jam agite progredientes singula quæque videbimus.

Principio quod honor pro nunquam satis laudata veterum consuetu-
dine præmium sit virtutis sive rerum benè gestarum merces, vel hinc cō-
spicuum est, quod S. P. Q. R. templa Honoris & Virtutis ita junxerunt,
ut nemo templū Honoris ingredi potuerit, nisi prius virtutis pertransi-
set. Nimirum innuere viros sapientes voluisse intelligitis, dignum esse, ut
virtute plurimum præstent, qui honore excellere cupiant. Adde quod Ci-
cero inquit, Hunc verum esse honorem, qui non propter spem futuri be-
neficii, sed propter magna merita claris viris delatus sit. Tùm non recti
planè, sed perversi animi esset, quærerre honorem, & non exercere virtu-
tem; velle coronari, & non legitimè certare. Quapropter quid opus est
de honore dignis ulterius percontari? Non sanè existimem ego, ullam
gentem eò barbarie, eò dementiæ perventuram, ut vitiorum nefandum
aliquid caput, ut ex omni scelerum colluvione concretum aliquod mon-
strum honore prosequatur. Quis enim mente captum suspiciet? Quis œ-
stro ferocitatis percitum diligit? Quis ignaviā detentum laudabit? Quis
protervitate deditum magnifaciet? Quis incontinentiā actum venera-
bitur? Quis injusticiā lapsum celebrabit? Quis avaritiā excœcatum di-
liget? Quis animi dejectione perterritum verebitur? Quis similibus vi-
tiis occupatos laudum encomiis afficiet? Dico quod dixi & nihil absurdi
me aut dixisse aut dicere contendō; nemo virtutis expertem honorabit,
nisi extremè imperitus & omnino stolidus, qui nempe cucurbitam pro
capite habeat, peponem pro corde. Verùm hunc Anticyras alegamus &
tali in re libenter excusatum habemus. Sola virtus mater gloriæ est, sola
cui gloria jure debetur: quæ autem sine virtute gloria est, profectò in-
debitè gloria venit: id quod pro comperto etiam habuit sapientissimus
ille Hebræorum Rex, quando dixit: Gloriam sapientes possidebunt, stul-
torum exaltatio ignominia. Nec Ecclesiasticus ignoravit, non tantum
magnum in populo bonorem viro sapienti habitum iri, sed nomen quo-
que ejus vieturum in æternum denuncians. Lætare nunc sapientiæ cul-
tor, lætare nunc:

Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit,
Dum thymo pascentur apes, dum rore cicadæ,
Semper honos nomenq; tuum, laudesq; manebunt.

Quin imò collætare huic & exulta maximarum rerum optimarumque
artium studiose, sitq; idem tibi persuasissimum nec minus oraculo Apol-
linis

ORATIO DE HONORE.

linis verum: *In freta dum fluvii current, dum montibus umbra
Lustrabunt, convexa polus dum sidera paſcet,
Semper honor nomenq; tuum laudesq; manebunt.*

Profectò, Auditores amantissimi, solidum omnes h̄ic boni habent solatium, justumque sui laboris præmium, quorum cùm vitæ cursus brevis sit, gloriæ sciunt fore sempiternum. Et ô actum præclarè cum iis, quorum virtus nec oblivione eorum qui sunt, nec reticentiâ posterorum sepulta esse poterit. Quod si non esset, si iisdem finibus gloria quibus vita hæc terminaretur, quis esset tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad summam laudem gloriamque contenderet? Quis tantas molestias, diurnas & nocturnas domi militiæque susciperet? Aut quid tandem animi existimatis fuisse illis, quorum virtutes & tot exantilati labores in scriptoribus adeò celebrantur? Nonne licuit otioso esse Themistocli? Nonne Epaminondæ? Nonne aliis? Licuit, sed nescio, quomodo inhæsit in mentibus, quasi seculorum quoddam augurium futurorum, quo quidem dempto, tantis in laboribus, tantis in periculis, tantis in molestiis nunquam vixissent. Et quid de summis loquor heroibus: cùm & mœchanicos opifices post mortē nobilitari voluisse constet? Cur enim Phidias similem sui speciem clypeo Minervæ iuclusit, cùm nomen inscribere non liceret? Fallor? an ideo? ut posteri quoque scirent, quisnam tam affabré & subtiliter elaboratæ rei autor extitisset? Scilicet nemo est tam nullius tamque abjecti animi qui dulcedine honoris & gloriæ non tangatur. ipsi pueri efferuntur lætitia cùm vicerunt & pudet victos; ut se vituperio affici nolunt! quām cupiunt laudari! quos illi labores non perferunt, ut æqualium sint principes! An igitur honor velut non necessarium quid merito negligatur, viderint ii, quorum in contemplanda hac re cura teritur, quibusq; ea quæ prudenter animadverterunt, facundè contigit eloqui: Ego Ciceroni assentior; gloriam etiam ab his, qui contemptum ejus inducere conantur, non negligi, quoniam his ipsis voluminibus, quæ de contemnenda gloria edunt, nomina sua diligenter adjiciunt, ut quod professione negant, usurpatione memoriæ assequantur, & in eo ipso, in quo prædicationem despiciunt, prædicari se velle testentur.

Non autem dicis causâ honorem expetunt, qui expetunt, sed satis prægnantibus commoti rationibus, quia ubi honor non est, ibi contemptus est, ubi contemptus, ibi frequens injuria, ubi frequens injuria, ibi indignatio, ubi indignatio, ibi nulla quies, ubi nulla

C

quies,

ORATIO DE HONORE.

quies, ibi mens à proposito dejicitur, ubi mens à proposito dejecta est; ibi suscepto ex studio aliquid aufertur, unde aliquid aufertur, illud fit minus, quod minus est, perfectum dici non potest.

Cæterū cuilibet ad honorem aditus patet, aditus autem per virtutem, quæ nulli præclusa est, quæ omnib. patet, omnes admittit, omnes invitat, quæ nullum respicit stemma, nullum dominium, nullum censum, sed nudo homine contenta est: Et quemadmodum Phidias ille simulacra faciebat, non ex ebore tantum, sed etiam ex ære, & si adhuc vi- liorem ei materiam obtulisses, fecisset, quale ex illa optimum fieri potuisset: sic sapiens virtutem, si licebit, in divitiis explicabit, sin minus in paupertate, si poterit in patria, sin minus in exilio: si poterit imperator, sin minus miles: si poterit valens, sin minus debilis: & ut verbo dicam, quamcunque fortunam acceperit, aliquid ex illa memorabile efficiet: Stolidus contrà agit stolidè, & ob stoliditatem suam neque ab aliis honorari debet, nec alios honorare potest: Honorari ab aliis non debet, quia virtute caret; Honorare autem alios non potest, quia depravatum ejus judicium viro bono est ridiculum.

At verò dum virtuti honorem decernimus, vigilanti decernimus, non dormienti: Plautinum illud hīc valet: Vigilare decet hominem, qui vult sua tempori confidere negotia; nam qui dormiunt libenter, sine lucro & cum malo quiescunt:

*Nec quisquam fruatur veris odoribus
Hyblaos latebris nec spoliat favos
Si fronti caveat, si timeat rubos:
Armat spina rosas, mella tegunt apes.*

Qui ergò in torpore ignavoque vitam conterit otio, & cum Craffo Romano humi prostratus vellem dicit, hoc esset laborare, is

*Dum fugit oppositos incanta mente labores
Turpis inopsq; simul miserabile transiget avum.*

Nihil autem assiduo accubuoque labore non posse obtineri, docet Hercules, qui laboribus suis cœlum meritus fuisse dicitur: ita enim Boëtius:

*Herculem duri celebrant labores.
Ille centauros domuit superbos,
Abstulit sævō spolium leoni,
Fixit & certis volucres sagittis:
Poma cernenti raptuit draconis:*

Aureo

ORATIO DE HONORE.

*Aureo leva gravior metallo
Cerberum extraxit triplici catena:
Victor immitem posuisse fertur.
Tabulum servis dominum quadrigis.
Hydra combusto periit veneno.
Fronte turbatus Achelous amnis.
Ora demersit pudibunda ripis.
Stravit Antaum Libycis arenis
Cacus Evandri satiavit iras.
Quosq; pressurus foret altus orbis,
Setiger spumis humeros notavit.
Ultimus cælum labor irreflexo
Sustulit collo, pretiumq; rursus
Ultimi cælum meruit laboris.*

Non igitur est dignum, Auditores, ut quis inde exigat honorem, unde refugit laborem: πόνος δικαιος πατήρ, inquit Euripides: Et D. Ambrosio si credimus, nulla sine labore virtus est, quia labor processus est virtutis; imò nulla prorsus in hac vita virtus, nisi diligere quod diligendum est, id diligere prudentia est, nullis inde averti molestiis fortitudo est, nullis illecebris, temperantia est, nulla superbia, justitia est: quæ quidem quatuor quanto perfectiores sunt, tanto sibi coniunctiores, disjunctæ autem, perfectæ esse nequeunt, quia nec prudentia vera est, quæ justa, quæ temperans, quæ fortis non est: nec Temperantia perfecta, quæ fortis, quæ justa, quæ prudens non est: Nec Fortitudo integra, quæ prudens, quæ justa, quæ temperans non est: nec germana justicia, quæ temperans, quæ prudens, quæ fortis non est. Sed me miserum, aliquis dicat, quis simul unquam omnibus fuit virtutibus praeditus? aut quis sublimem illam, Deo assimilem, unquam assecutus est perfectiōnem? Ne desperes, quisquis es, rigidam illam vires exsuperantem humanas perfectionem non postulamus, quandoquidem non quoisque debeat, sed quò possit adscendi præscribimus,

Quod autem virum bonum volumus esse, cui honor habeatur, in causa istud est, quod qui malis ac improbis addit honorem hominibus, is febricitantibus ministrat vinum, biliosis mel, cœliacis obsonia, quæ morbum animi sive stultitiam augeant: Quem enim præterit, quam multis honor saepe obsit, qui videlicet cursus finem se jam consecutos esse existimantes currere desinunt, & victoriam perdunt, tritumque illud ut

ORATIO DE HONORE.

verum sit faciunt : Multi proficerent, nisi se jam profecisse putarent.

Neque verò quemvis honoris dispensatorem esse concedimus, sed solum prudentem. Quid ita? Ea enim jucunda est laus, quæ ab his proficiuntur, qui ipsi in laude vixerunt, & principibus placuisse viris non ultima laus est. Hinc Hector à patre laudatus ob singulares, quib. pollebat, animi virtutes, lætus sum, inquit, laudari me abs te pater, laudato viro: à malis enim si laudarer, non laudem, sed dedecus esse statuerem. Sed cur quæsò soli virtute prædicto honorem tribuimus? Virtutis dignitas facit; & sic alii ad similia virtutis studia magis magisque invitantur. Trahimur enim omnes laudis studio, ut optimi quique maximè gloriā ducimur, cuius si quasi lumen aliquod è longinquo aspexerimus, nihil est, quod, ut eo potiamur, non parati simus & ferre & perpeti: id quod ipsis radiis solaribus est dilucidius. Etenim laudabiliter quicquam agis, & magni propterea æstimaris? statim habes æmulos, in pejus delaberis meritasque luis pœnas? alii suo quoque corio metuere incipiunt, ad se quandoquidem ventura pericula cernunt. Quod si scelera non punirentur, si Magistratus gladium non stringeret, bone Deus, quām prodigiosa in omnibus mundi angulis deprehenderetur malitia! in quantum excresceret dira fraus & versutia? Quam tandem caveam, Auditores, quæreremus, ubi tutum nobis domicilium esset? Quis interdiu à ceritis lapidibus, quis noctu à sciariorum pugionibus, quis quovis tempore à cerdonibus & scurris iret securus? Quis servus domino obsequium præberet? Quis vicinus vicino suum jus cederet? Qui honor parentibus haberetur? Qui senioribus? Qui cultus Deo? Horresco totus & stupor me habet, quando intueor barbariem barbarie Scythicā ferociorem: Evidem inter Charybdis & Scyllæ æstuantes vortices, nescio quāndiu, navigare mallem, quām tali in civitate tantūm pernoctare. Sed quemadmodum oderunt peccare mali formidine pœnæ, sic boni, virtutis amore: Et ut quisque ingenio excellit, ita illis, quos honoratos videt, similimus esse contendit, in primis, si honoris cupidior; quippe qui esurit, magis adhuc irritatur, ubi alios edere conspicit. Qualis fuit Themistocles, qui bonam adolescentiæ partem in compositionibus ac mulierum amoribus contrivit; At postquam Miltiadis honorem in campo Marathone, profligatis barbarorum copiis, partum animo contemplari cœpit, depositâ prioris vitæ consuetudine, totas sœpè noctes cum reliquo milite contra hostem insomnes duxit. Percontantibus autem, qui tām repente esset mutatus, & cur non coactus vigilantiæ adeò

ORATIO DE HONORE.

ad eō se traderet? Miltiadis, respondit, tropæum non patitur me dormire. Videtis, hominem in eo totum fuisse, ut quod præclarum in altero iudicabat esse, ipse suâ quoque virtute consequeretur, quod etiam factum, eventus comprobavit, quando in virum evasit, qui bonis amabilis, improbis formidabilis, utrisque admirabilis fuit. Cum enim ad Olympiæ certamen profectus in stadium processisset, omnes neglectis certaminibus oculos in ipsum intenderunt, inque eo complexando diem ferè totum transegerunt, & unum Themistoclem cum plausu & admiratione peregrinis ostenderunt. Adeò refert, virtuti honorem exhiberi! Quod si verò dubium alicui oboriatur, cùm duplices sint virtutes, mentis puta & morū, ultra illarum pars, si manus consertum veniant, suo sibi jure honorē vendicet: huic Pythagoricum illud in mentem vocamus: *πὰ τῶν Φιλῶν ἀνατριχιῶν*: Quod quamvis multūm à multis usurpetur, tritumq; sit sermone proverbium, nullibi tamen commodum magis locum, quām hīc invenit, ubi tam verum est, quām si ex Apollinis tripode pronunciatum esset. Scitis alias, indissolubili nexu tres Gratias complicatas dici, ut quicquid contingat uni, tribus contingat, quiequid patiatur una, tres patiantur, quorsum inclinet una, tres inclinent, & qualibet ex iis semper aliquid boni vel mali propter vicinum bonum vel malum experietur: sunt hæc à poëtis ficta voluptatis causā, sunt proxima veris. Quidni verò simili modo veritas & virtus unius ejusdemque boni sine discordia sint participes, cùm germanæ sorores, ambæ cœlo natæ & à Prometheo inde ad nos traductæ dicantur? De veritate quidem Plato inquit: illam tum diis tum hominibus ducem esse omnium bonorum, & eminentiā quadam in se continere virtutes morales. Sine mentis autem virtutibus honore vici sapiens neutquam dignus, utpote quæ dignus ut sit faciunt: Neque ego sapientem sine his virtutibus haberi posse tuto affirmaverim. Quis enim tam impudens, ut Epaminondam sapientem fuisse neget? Aut quis tam ignarus, cui de ejusdem fortitudine non constet? Homo quippe rarissimi exempli in bello hastâ trajectus, sanguine & spiritu deficiens, recreare se conantes, primūm an clypens suus salvus adhuc esset? deinde à qua parte victoria staret, & an fusi hostes penitus essent, interrogavit? quæ postquam ex animi sententia comperit, non finē, inquit, commilitones meævitæ, sed melioris & sublimioris initium mors facit: nunc enim vester Epaminondas nascitur, quia sic moritur. Quantâ porrò patientiā fuit Zenō Eleates, qui postquam relictâ patriâ Agrigentū miserabili servitute à ty-

ORATIO DE HONORE.

ranno Phalaride obrutum migrasset, inibi nobilissimos quosque adolescentes cupiditate liberandæ patriæ inflammavit: Re vero tyranno innotescente, torquere eum vario cruciatus genere jussit, subinde quærens, quosnam consilii participes haberet? at ille, licet tantam vim doloris perpessus sit, quanta maxima in hominem cadere potest, tamen consociatorum neminem nominavit. Cui adjicio Scævolam, qui cum regem Hetruscorum Porsenam, coronâ obsidionis Romam cingentem, conatus esset ante aram immolantem occidere, spe autem tam fortis propositi excidisset, & causam adventus aperuit, & ad tormenta quævis paratus sui ipsius tortor extitit. Dextram enim, quod ejus ministerio in cæde regis uti nequisset, foculo injectam exuri passus est. En summam cum patientiam fortitudinem! Quantâ verò constantiâ fuit Socrates? Quantâ abstinentiâ Sophocles? Quantâ modestiâ septem, quos vocant, Græciæ sapientes, quam sequenti hoc exemplo satis prodiderunt. Miletii à piscatoribus verriculum trahentibus homo quidam jactum emerat: Extractâ autem magni ponderis aureâ mensa, orta est illicò controversia; illis nempe piscium se capturam vendidisse affirmantibus, hoc verò fortunæ ductus, qualescunque forent, se emisse dicente. Qua contentione propter rei novitatem & auri magnitudinem ad universum ejus civitatis populum delatâ, placuit Apollinem Delphicum consuli, cuinam adjudicari mensa deberet? quod ubi factum, illi dandam esse, responsum fuit, qui cœteros sapientiâ præstaret, idque his verbis:

Ἐκεῖνει Μιλήτου τείποι Θαλητὶ φοῖς ερωτᾶς:

Οὐ Κοφίη πάντων πεῖται, πύτω τείποι αὐτὸν δῶ.

Tunc unanimi consensu Thaleti mensam dederunt, qui eam cessit Bianti, qui Pittaco, qui protinus alii, donec per omnium septem sapientum orbem, tandem ad Solonem pervenit, qui & titulum amplissimæ prudentiæ, & mensam ad ipsum Apollinem translulit.

Ex quibus jam liquidò constare arbitror, sapientes virtute instructos esse, & sine virtute sapientes haberi non posse. Sed scrupulum alicui insincere posset, num indignis etiam, quos supraoccupare subsellia fortuna voluit, honos debeatur? scilicet, pridie calendas græcas. Eos viros suspicimus maximisque efferimus laudibus, in quibus existimamus, nos excellentes quasdam & singulares virtutes perspicere: Despicimus autem eos & contemnimus, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil nervorum putamus: vel, si Ciceronis hîc standum judicio, contemnuntur ii, qui nec sibi, nec alteri prosunt, in quibus nullus labor, nulla industria nulla cura est;

ORATIO DE HONORE.

est: admiratione autem quadam afficiuntur ii, qui anteire cæteros virtute putantur. Nec te improbo qui dixisti: magis principem esse virum privatum, viri principis virtute ornatum, quām sit ipse princeps, habitu virtutis destitutus. Cavendum itaque, ne asinus pelle leoninā indutus nobis imponat, ne forte indignum, qui per fas & nefas in locum dignitatis se insinuavit, & tanquam *Βοῦς θηταρέως δεγυποδόν*, ut est in proverbio, se ostentat, honore oneremus. Neque enim honorem debet sequi virtus, sed ipse virtutem. Quoniam verò, lices res vehementer contracta sit in angustum, plures virtute prædicti inveniuntur, ex usu fore arbitror, si diversi honorum sint constituti gradus, ut qui virtute plus minusve excellit, plus minusve huic honoris habeatur. Quemadmodum enim sol, magnus ille mundi oculus, non ex æquo omnes illustrat orbes, sic virtus non occupat omnes possessores æqualiter, & quemadmodum non quævis corona quemvis decet victorem, ita non quivis honos quemvis decet honinem. Quamobrem viri prudentis arbitrii sit, quos & quales unicilibet honores tribuere velit. Evidem majorem egregio suo facinore promeritum fuisse honorem Horatium illum Coclitem opinor, quām alios, qui tamen etiam Hetruscis fortiter sese opposuerunt. Quem sanè Horatium scriptores omnibus viris fortibus præponunt, imò ipsi urbis Romæ conditori Romulo, quem & ipsum aliquantum honoris huic debere dicunt, quod beneficio ipsius effectum sit, ne tam præclarum opus Romuli dilaberetur.

Magnum præterea honorem meritum credo Attilium, qui cùm pro C. Cæsar's partibus navali pugnâ præliaretur, abscissâ dextrâ, quam hostium navi injecerat, sinistrâ puppim apprehendit, nec antè reliquit, quām captam profundo mergeret. Quid de Cynegiro Atheniensi dicam? qui simili pertinaciâ post prælia innumerâs cædes, cùm fugientes hostes ad naves egisset, dextrâ manu onustam navem tenuit, nec prius dimisit, quām manum amitteret. Tum quoque amputatâ dextrâ, navem sinistrâ comprehendit, quam & ipsam cùm amisisset, ad postremum mordicus navem detinuit. Ita me Deus amet, hæc fortem militem olent imò heroëm. Tantane Cynegiro in te fuit virtus, ut non tot cædibus fatigatus, non ambabus manibus amissis, vinctus, ad postremum truncus & veluti rabida fera dentibus dimicaveris! Apage cum nostrorum milium sive vecordia sive timiditate, apage cum istis, qui vix in præsentissimo vita discrimine constituti hostem profligant aut gloriose occumbunt. Concedite quæsò Auditores, ut ex antiquitate plura hoc loco exempla

ORATIO DE HONORE.

empla repetam, quæ diversis virtutibus diversos honores debitos evin-
cant. Unde autem vultis incipiam? Anne à C. Mario? Cui postquam
Cimbros ab ea deletos esse nuncius Romam pervenisset, omnes cives,
tanquam diis immortalibus, libaverunt: Cui accedit, quod idem septies
consulatum Romæ gessit. Apud Lacedæmonios si quis strenuam in mili-
tia operam navasset, ac pro patria fortiter occubuisse, olivâ ac aliis ramis
redimitus laudibus vehebatur, & demum purpurâ amictus preciosissimâ
gloriosè & honorificè sepulchro mandabatur. Agesilaum autem Archi-
dami filium rerum gestarum gloriâ clarissimum, in expeditione in Ægy-
ptum mortuum iidem Lacedæmonii multo majore quam alios Reges
funeris honore decorârunt. Prætereo funebrem Chilonis honorem, quem
mortuum tota Græcia luctu prosecuta est. Gorgiam verò Leontinum
præterire nequeo, cui studiis literarum cunctos suæ ætatis præstanti, adeò
ut primus in conventu poscere, qua de re quisque audire vellet, ausus sit,
universa Græcia in Delphici Apollinis templo statuam solidam ex auro
posuit, cum nemini præstantium virorum ad id tempus nisi inauratas
tantummodo collocasset. Eadem cultissima gens summo consensu ad
Amphiaraum æternis decorandum honoribus incubuit: locum in quo
humatus erat, in formam augustissimi templi redigit, Deorumque ora-
culis venerandum instituit. Quid de Pythagora referam? quem Cro-
toniatæ enixo studio petiverunt, ut senatum ipsorum, qui mille homi-
num numero constabat, consiliis suis uti pateretur; opulentissimaque
civitas, quem tam frequenter venerata erat viventem, ejus jam defuncti
domum Cereris sacrarum fecit, quamque diu urbs illa viguit, & Dea in
hominis memoria, & homo in Deæ religione cultus est: Ne dicam, quod
huic ipsi Pythagoræ tanta veneratio ab auditoribus tributa sit, ut quæ
ab ipso acceperant, in dubium vocare nefas existimarint: & interpel-
lati ad reddendam dictorum causam, nihil aliud quam suum *ωτὸς εὐθη*,
ingeminârint. Venio ad Scipionem Æmilianum, quem populus Roma-
nus ex candidato Ædilitatis consulem fecit: eundemque cum quæsto-
riis comitiis suffragator Q. Fabii Maximi, fratri filii, in campum Marti-
um descendisset, consulem reduxit. Eidem Senatus bis sine sorte, prius
Africam, deinde Hispaniam administrandam dedit. Marcum quoque
Valerium cives Romani amplissimis honoribus decorârunt, quando ter-
tium & vigesimum ætatis annum ingresso consulares decreverunt fa-
ces, quod quanto homini fuerit decori, quanto ornamento, quanto ho-
nori, facilis est conjectura: siquidem tam de celeritate, quam de prin-
cipio

ORATIO DE HONORE.

cipio consulatus gloriari potuit. Ac ne Quinti quidem Scævolæ gloria parùm illustris, qui Asiam tam sanctè & fortiter obtinuit, ut Senatus omnibus deinceps in eam provinciam ituris magistratibus hunc exemplar atq; ideam benè administrantis Remp. proposuerit. Poteſt etiam M. Catonis, è Cypro cum regia pecunia revertentis, appulsus ad ripam memorabilis videri, cui nave egredienti consules & cæteri Magistratus ac universa civitas singularis honoris officiisque contestandi ergò preſtò fuit, omninesque, non quod magnum pondus auri & argenti ſed quod M. Catonem classis illa advexerat lætati ſunt. Huic honoratorum virorum catalogo haut immerito Servii Paterni filia, Q. Fulvii Flacci uxor, Sulpitia adſcribi meretur. Nam cum Senatus R. libris Sibyllinis per decemviros inspectis censuſſet, ut Veneris Verticordiæ ſimulacrum consecraretur, quo facilius virginum mulierumq; mens à libidine ad pudicitiam, ut ipſi ſuperstitiosè putabant, converteretur, & ex omnibus matronis centum, ex centum autem decem forte ductæ de sanctissima fœmina judicium facerent, illa cunctis castitate eſt prælata. Quæ cum ita ſint, nemini obſcurum amplius eſſe debet, quod honorum diversi ſint gradus, quos pro diversis virtutibus homines diversi obtinere poſſint. Ab Aristotele quidem species honoris undecim recenſentur: ſacrificia, monumēta, eaq; in metris vel ſine metris, præmia, delubra, præceſſiones, ſepulchra, ſtatue, nutrimēta publica, barbaricæ adorationes, barbaricæ excessiones & dona. De plerisq; exēpla, jam ſunt adducta, ultimæ ſpeciei hæc ſunt, quod Themistocles exul à Perſarum Rege Artaxerxe multis maximisq; donis honoratus fuit, ut non immerito filiis ſuis, citò opulētior factus, dixerit: perieramus filii niſi per iſſemus. Cicero autem homo novus, & ut Salustius ei improperebat, Arpi- nas, præter consularem dignitatem eò divitiarum pervenit, ut habitaverit domum, quæ fuerat M. Crassi, omnium Romanorum ditissimi. Ad poſtremum M. Curio quinquaginta agri jugera Senatus Romanus decrevit, cum ſeptena ſaltem reliquias civibus decretas eſſent. Et quis omnes intratam exigui temporis ſpatium honores enumerabit? Aut quis omnes honores cui libet ex æquo competere dicet? Ego ſanè hoc dixerim, ſi cujuſvis eſſet potestati relictum, ſuo ſibi arbitratu honores ſumere & uſurpare απεξίας in terrarum orbe orituram maximam, temeritatem summam. Quis enim uerum, Auditores, non videt, quām ſint omnes naturā mortales honoris, laudis & gloriae ſitientes & quām aliis alii quicquam concedere nolit? Nullus certè eſſet futruus personarum respectus, nulla virtutum, nulla eruditioñis, nulla generofæ & heroicæ mentis prærogativa aut præ-

D

emi-

ORATIO DE HONORE.

eminentia: Scurram aliquem aut lixam eò audentiæ scio ascensurum, ut vel optimo cuilibet viro se in usurpando sibi honore æquaret. Quod quidem exulceratissimo hoc Mundi seculo fieri, eheu, videmus, adeò ut opus non sit, multis id ipsum exemplis demonstrare. Quilibet in suo ordine circumspiciat, & primo statim intuitu, quod de iniqua hominum persuasione doleat habebit: non modò illorum qui, cum honore indigni sint, honorem tamen desiderant, sed etiam illorum, qui, in honore constituti, quo pacto gerere sese erga inferiores debent, affectatè ignorant. Omnes enim præ se contemnunt, omnes extenuant, omnes adunco, quod dicitur, naso suspendunt. Quod autem fieri quando animadevttimus, non debemus propterea illis lege talionis par pari rependere, sed dignum debitumque honorem habere, idque non tam propter ipsos quam propter alios qui virtutem, quam illi ad honores ascenderunt, amplectantur. Verè enim dixit vir nunquam satis admirandus Aristoteles, honorem magis esse honorantis quam honorati, cum sit ejus actio, ejus ex consilio prodeat, ejus à judicio pendeat, ejus in potestate situs sit.

Præterea qui virtuti operam dant, & virtutis tamen præmium non adipiscuntur, non debent à virtutis exercitio ob tale quid desistere, sed constanter in eo perseverare, certò statuentes, Deū qui est nāgdi wyrwāsīs, scrutans corda & renes, verum honoris arbitrum esse, in cuius judicium inquirere nec ipsis nec ulli mortalium est concessum. Si igitur in vera pietate virtutibus & rebus bonis student, Deo placent, cui si placent, abundè honorati sunt, quantumvis à nullo hominum externis honorum symbolis afficiantur: Cogitent, quid veteres philosophi sentiant, quando monent, ut externos honores veluti fumos & caligines mentem obumbrantes repellamus, & tanquam Sirenum cantilenas, ad scopulos nos allientes, devitemus. Profectò si honorem perinde ut omnes hac in vita res alias æstimemus, vanitas est vanitatum. Interim autem hoc unicè omnes studeamus, ut nostrâ virtute aliis exemplo simus, neque de ulla re magis laboremus, quam de honorifica nostri existimatione, imò mortem potius eligamus, quam ut infamiae aliquod stigma nostrâ nobis culpâ inuri patiamur, utpote quæ immortalis est, & tum quoque vivit cum esse credas mortuam. Ego, inquit ille apud Comicum, si bonam famam mihi servasso, sat ero dives. Patrocinium itaque suæ famæ non suscipere, hominis est & dissoluti & in semetipsum crudelis. Quod si autem eveniat, ut virtus præter meritum injuriâ afficiatur, mendacio oneretur, vilipendatur, cædatur, vulneretur, cuncta patienter ferat, magis que

ORATIO DE HONORE.

que ipsam in deliciis habebunt æqui rerum censores, quām si internam pulcritudinem omissis externis symbolis amitti posse putasset. Ill. verò egregii, si diis placet, viri, qui bonis injuriam inferunt, eosdemque honore se privare somniant, se ipsos eodem exuunt, dum justiciam exuunt, & tyrannidem induunt, interim ipsa manet virtus sibimet pulcherrima merces. Honestum enim aliquid dicitur, non ob eam causam, quia laudatur, sed quia tale est, ut, si vel ignorarent id homines, vel obmutuissent prorsus, pulchritudine tamen suâ specieque interna esset laudabile.

Verùm enim verò, benignissimi auditores, si prolixius ista persequi vellem, operiosiusque de honore differere instituerem, alterà non tantum horā, sed die opus esset, quem tamen non tam sum impudens ut petam, nec tam dignus ut impetrem. Ea propter, ut portum tandem aliquando respiciam, & dicendi finem faciam, rectè mihi dictum videtur: Eos qui virtutem suo defraudant honore, ipsam à juventute virtutem auferre. Quis enim virtutem amplectitur ullam, præmia si tollas? Honos alit artes, dixit Cicero, omnesque gloriā incendimur ad studia, jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur. Verum id quidem est M. Tulli, artibus ingenuis quæ sita est gloria multis. Non tantum autem artibus, sed etiam virtute rebusq; benè gestis omnibus: Unde Cato autor erat populo Romano, ut Magistratus illis potissimum committerent, quorum jam præclara & egregia virtutis extarent documenta, sic fore præfigiens, ut plutes subinde ad æqualia sese studia accingant. Idem quoque intelligebat Antisthenes, sentiebat idem Lysander, Solon animadvertebat idem, Socrates idem, Thcophraustus idem. Antisthenes sanè certissimum indubitatumque civitatibus imminere exitium arbitrabatur, si nullum in iis bonorum malorumque discrimen haberetur, si nullus virtutem honor exciperet, nullæ scelera pœnæ manerent. Lysander autem & reliqui omnes, eam se Rempub. maximè probare dicebant, in qua viris fortibus debita tribuerentur præmia: Contrà autem ignavi & meticulosi ignominia afficerentur. Et quid alias in testimonium adduco? ipsi, quæ vestra est sapientia, Auditores, probè intelligitis, illam Remp. optimam esse, optimam civitatem, optimam societatem, in qua bonorum, hoc & malorum discrimen accurate observetur. Et rectè increpat Isocrates Græcos, quod nullum sapientibus decreverint præmium: Ingeniosè autem, ut solet, argutatur Aristoteles, quando eosdem culpâ eximit, ideo factum inquiens, quod nullum adhuc inventum præmium fuerit, digni-

ORATIO DE HONORE.

etati sapientiae correspondens. Esto enim, non dari præmium, quod sapientia æquet, sufficit tamen, si, quantum possis, non quantum velis, & debes, præstes: Sæpe etiam sola externa reverentia internæ virtutis index sufficit. Quod quidem omnes cultiores gentes respexisse videntur, dum sapientibus & caput denudarunt, & corpus inclinarunt, eosq; si non aliter hoc tamen quali quali humilitatis signo omni tempore venerandos paterunt. Atque hic jam vela contraho, etiam atque etiam rogans, ut si quid fortè frigidius effusum, si quid jejunius emissum, si qui minus ornate dictū, quam & loci hujus amplitudo & summa ornatissimi hujus confessus dignitas postulabat, aut si alio modo humana hæc lingua alicubi titubarit, mentemq; anteverterit, veniam mihi benignè indulgeatis. Sanè infiteri nō possum, multa irrepsisse levia, juvenilia multa, frigida multa: quid autem negabo aut quid fatebor? placere volui, placendi studiū ne improbetis, quā par est animi submissione peto. Quod si feceritis, gaudebo, eritq; de quo mihi magnoperè gratuler. Sin verò; sed reprimā me, neq; committam, ut ipse mihi malè ominari videar. Quod autem à tot tamq; præclaris viris, à tot tamq; egregiis juvenibus tantà benignitate auditus fuerim, magnum mihi, non hujus modò laboris, sed totius antè acti studii fructum hodierno die, vestro singulari beneficio mihi videor consecutus: vobisq; universis & singulis, viri Reverendi, Clariss. præstantissimi, doctissimi, humanissimi: juvenes item & commilitones optimi, decus seculi illibatum, expectatio amicorum summa, spes orbis Christiani maxima, auditores quotquot adestis dilectissimi, vobis, inquam, universis & singulis, quod convenire huc voluistis, gratias ago tantas, quantas animo hoc concipere possum, & vicissim omne genus studiorum quovis loco, quovis tempore, pro re nata & occasione oblata prolixè & solemniter polliceor, utq; pollicita præstem, summo conamine, velis, quod ajunt, equisque contendam,

Ac si deficiant vires, audacia certè

Laud erit, in magnis & voluisse sat est.

Tibi autem Deus T E R O P T. M A X. cuius plenam gratiae & favoris in hac, de honore, oratiuncula sensi præsentiam, sit laus, honor, decus, celebratio & gloria, in nunquam terminanda seculorum secula. DIXI.

FREDERICUS PRÆTORIUS Avara.

Litera Pythagoræ mentem tibi commovet, ergo

CURRIS, FER cursum, tuq; PRÆITO Deus.

apponebat Henricus B.

Coll. diss. A. 90, misc. 49